

„A HÍVEK ÁHÍTATOS ÉS TEVÉKENY
RÉSZVÉTELE KÖNNYEBBÉ VÁLJÉK”
(SC 50.)

A Kalocsai Főegyházmegye plébániáinak
jelentése a II. Vatikáni Zsinat utáni
liturgikus reformok végrehajtásáról
(1967)

„A HÍVEK ÁHÍTATOS ÉS TEVÉKENY RÉSZVÉTELE
KÖNNYEBBÉ VÁLJÉK” (SC 50.)

A Kalocsai Főegyházmegye plébániáinak jelentése
a II. Vatikáni Zsinat utáni liturgikus reformok
végrehajtásáról
(1967)

*A Zsinat utáni liturgikus megújulás elkötelezett kutatói,
Winfried Haunerland (1959–2023) és Pákozdi István (1955–2022) emlékére.*

„A HÍVEK ÁHÍTATOS ÉS TEVÉKENY RÉSZVÉTELE KÖNNYEBBÉ VÁLJÉK” (SC 50.)

A Kalocsai Főegyházmegye plébániáinak
jelentése a II. Vatikáni Zsinat utáni
liturgikus reformok végrehajtásáról
(1967)

Szerkesztette:
Kiss Gábor – Lakatos Andor

Kalocsa, 2024

Kiadja a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (KFL)
6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.

Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 16.

Sorozatszerkesztő: Lakatos Andor

ISSN 1587-3730

A külső borítón látható kép forrása:

Sáfrán Hunor

A belső borítón látható térkép-illusztráció a Kalocsai Főegyházmegye
1991-es térkép kiadványának felhasználásával készült.

A források szövegének digitalizációjában közreműködött:
Kisnémet Fülöp OSB

A kiadvány megjelenését a Kulturális és Innovációs Minisztérium és a
Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye támogatta
(pályázati azonosító szám: KIM LEVELTAR-M-23-0017)

ISBN 978-615-5940-02-6

© Lakatos Andor

© Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár

TARTALOM

Ajánlás (Dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek)	7
---	---

TANULMÁNYOK

Pillanatfelvétel a <i>Sacrosanctum concilium</i> liturgikus konstitúció recepciójáról a Kalocsai Főegyházmegye területén (Kiss Gábor)	11
--	----

A szembeoltár újdonsága. A liturgikus reformok pasztorálteológiai jelentősége 60 év távlatából (Csiszár Klára Antónia)	33
---	----

FORRÁSKÖZLÉS

I. A liturgikus felmérés előzményei	49
---	----

II. A plébániák válaszai	55
--------------------------------	----

III. A felmérés eredményei és utóélete	195
--	-----

<i>A kerületi esperesi gyűlések releváns hozzászólásai</i>	197
--	-----

<i>A felmérés körlevélben publikált kiértékelése</i>	203
--	-----

MELLÉKLETEK	209
-------------------	-----

Képmelléklet	211
--------------------	-----

Névtár	217
--------------	-----

Névmutató	237
-----------------	-----

AJÁNLÁS

Üdvözet a kutatónak!

Kétségtelen az egyház történetének egyik legnagyobb eseménye volt az 1962 és 1965 megtartott II. Vatikáni Zsinat, amelynek szinte azonnali és leglátványosabb tette volt a népnyelvű liturgia bevezetése. A liturgikus megújulás messziről indult, gyökerei az 1545 és 1563 közötti Tridenti Zsinatig érnek vissza. Már a középkor végén is voltak reform törekvések, felmerültek bíráló hangok, de valójában csak a liturgikus mozgalom, amelynek biblikus ökumenikus megalapozottsága volt, tudta elérni, hogy gyökeres változás legyen a liturgia érthetőségében. Addig ugyanis a paraliturgiákat leszámítva a szentségek kiszolgáltatása és a szentmise egyöntetűen latin nyelven történtek a katolikus egyházban, melyeknek érthetőségéhez missalékat magyarázó misekönyveket szerkesztettek. A II. Vatikáni Zsinaton már 1963-ban megszületett a *Sacrosanctum Concilium*, vagyis a Szent liturgiáról szóló konstitúció. Nagyon nagy többséggel fogadták el a zsinati atyák 2158 szavazattal, melyek között csak tizenkilenc ellenszavazat volt. Ezt azért érdemes megemlíteni, mert amikor helytörténeti módon kutatta Kiss Gábor a liturgia Kalocsai Egyházmegyében való elfogadását, akkor majdnem hasonló eredményre jutott, hiszen mind a papság, mind a hívek az akkori kommunista rendszerben való nehézségek közepette (média, könyvnyomtatás) is örömmel fogadták.

A kötet tartalmazza a Kalocsai Főegyházmegye plébániáinak beszámolóit megadott szempontok alapján. Számomra visszaszállás volt a múltba ez a kutatómunka, hiszen fiatalon átéltem és örömmel fogadtam a liturgia megújulását és mindig odamentem szívesen nyári szünetben szentmisére, ahol már előbb álltak a magyaráításban az akkori fiatal papok. Rendeletileg mindig megkapta a papság a liturgikus szövegeket, azonban voltak olyanok, akik ragaszkodva a régihez – érthető módon, hiszen ebben nőttek fel – nehezen álltak át az újfajta misézésre, a szembeoltár, az ambó használatára.

Ez a liturgikus helytörténeti munka a velem egykorú papoknak, vagy híveknek még az egykor volt papok emlékét is visszahozza, akik élen jártak (Angeli Ottó, Belon Gellért, Kühner János) a reformok megvalósításában, nem önmagában az újítás kedvéért, hanem hitünk legnagyobb misztériumának, az Eucharisztia liturgiájának megértéséért.

Dr. Bábel Balázs
kalocsa-kecskeméti érsek

A kalocsai Érseki Helynök levele a főegyházmegye esperesi hivatalaihoz a liturgikus felmérés elrendelése ügyében (1967. április 7.) KFL.I.1.a. Cultus Divinus 791/1967

„T.: A népnyelvű liturgia megvalósítása.

Tisztelendő Esperesi Hivatalnak Székhelyén.

A magyar Püspöki Kar 1966 szeptemberében kiadott rendelkezései indították el a népnyelvű liturgiát a megújulás utáján. A püspökkari körlevélben foglaltak kétségkívül sok és nehéz feladatot róttak a lelkipásztorkodó papságra annál is inkább, miután e feladatok megvalósításához szükséges eszközök részben csak kezdetlegesen állnak rendelkezésünkre. Ezért sokan felmentve érezhetik magukat a liturgikus reform egyes pontjainak megvalósításától. Mások tisztán kényelemszeretetből, vagy minden újítástól való irtózásból nem hajlandók a reformokat megvalósítani. Ismét mások túlbuzgóságból sokszor túllőnek a célon és egyéni kezdeményezésekkel szabálytalanságokra ragadtatják magukat. Mindeztől feltétlenül szükségesnek látszanék az, hogy ellenőriztessék, vajon az egyes helyeken a felelős lelkipásztorok mit és mennyit és hogyan valósították meg a püspökkari rendelkezéseket? Másrészt viszont kétségtelen az hogy lehetnek és vannak is komoly nehézségek és problémák e téren. Ezeket is meg kell hallgatnunk. Kellőképen értékelnünk és azoknak szemébe néznünk.

Ezért szükséges, hogy az alábbi kérdőpontokra minden hivatalvezető őszinte feletet adjon. Esperes urak ismerve jól kerületük plébániáit és az ottani hitéletet, vizsgálják majd felül az összegyűjtött jelentéseket és úgy terjesszék azt fel az Érseki Hatósághoz.

Keressenek továbbá alkalmat a most soron lévő tavaszi korónák alkalmával, hogy a közös tanácskozáson kiértékeljék, hogy ki mit tett a népnyelvű liturgia bevezetése érdekében és hogy ezzel kapcsolatosan milyen nehézségek merültek fel. Mindezeket esetleges megjegyzéseikkel és indítványaikkal együtt jegyzőkönyvbe foglalva terjesszék majd fel az Érseki Hatósághoz. A tavaszi korónák jegyzőkönyvei ez alkalommal kivételesen 3 példányban készüljenek, amelyből egyet a kérdőpontokra adott összegyűjtött jelentésekkel együtt terjesszen majd fel az Esperesi Hivatal.

A kérdőpontok az alábbiak:

[...]

Kalocsa, 1967. április 7.

érseki helynök”

Kérdések:

1. Név, állás, hely?
2. Mennyiben valószínűleg meg a templomában (amennyiben filiái is vannak, azokban is) a magyar liturgikus nyelv bevezetését előíró püspökkari körlevelet? Használják-e a magyar nyelvet az összes, nép részvételével tartott misékben mindennap? (Illetve nemzetiségi helyen az illető nyelvet?)
3. Történt-e és milyen formában történt a hívek előkészítése a liturgikus reformra és az aktív részvételre?
4. Felelnek-e a hívek közösen a papnak? Mondják-e közösen az Ordinárius szövegeit? Hogyan megy?
5. Mit végez a pap magyarul és hangosan a misében?
6. Énekel-e a hívek az Ordináriust? Melyik dallam szerint? Hogy megy?
7. A püspökkari körlevélben felsorolt különféle miseformák közül melyiket szokták végezni leginkább?
8. A Proprium énekei (Introitus, Graduale, Offertorium, Communio) közül recitálnak-e, vagy énekelnek-e valamit? Kik és hogyan?
9. Mi történt a liturgia verbi és liturgia Eucharistiae térbeli különválasztása terén? Van-e sedilia illetve ambo? Hogyan válik be, főleg rálátás és akusztika szempontjából? Állítottak-e fel szembeoltárt? Ha igen, hogy oldották meg az Oltáriszentség őrzését?
10. A kánon alatt szoktak-e silentium sacrumot tartani?
11. Történt-e kísérlet arra nézve, hogy a hívek az abban a misében konsekrált ostyával áldozzanak? Hogyan oldották ezt meg?
12. Hogyan fogadták a hívek a liturgikus reformokat? Volt-e, vagy van-e ellenkezés? Főleg kiknek részéről és miért?
13. Vannak-e különösebb nehézségek? Mik azok? Mit lehet tenni azok megoldására?
14. Hogyan oldották meg a szövegek kérdését? (füzetekkel, táblákkal, vetítéssel, vagy másképp) Milyen magyar misszálét használnak?
15. Milyen nehézségek merültek fel a pap, a kántor és a hívek részéről?
16. Indítványok, kérdések?

esküvőkön télen a menyasszonyok akik rendszerint gyöngébben vannak öltözve, fáz-
nak. Ezért rövidíteni kellene.

Mély tisztelettel

Jánoshalma, 1967. május 10.

Dr. Udvardy József
c. apát, esperes, plébános

◆

Kalocsa-Főszékesegyház

367/1967. sz.

Tárgy: Jelentés a népnyelvű liturgiáról.

Főtisztelendő Esperesi Hivatal
Kalocsa.

A május 1-én 100/1967 sz. alatt kelt felszólításra tisztelettel jelentem a következőket:

1. Szentgyörgyi József *vicarius oekonomus*, Kalocsa, Főszékesegyház.
2. Vasárnap és ünnepnap a 10 órai szentmisét kivéve minden más misét népnyelven végzünk. Hétköznap, ha esti szentmise is van, kettőt magyar nyelven végzünk. A főszékesegyház idegen-forgalmára való tekintettel végezzük a vasárnapi 10 órai misét latinul.
3. A híveket szentbeszéd formájában, hirdetéseinkben, a gyerekeket pedig a hittanórák keretén és a diákmisék végén készítettük elő az új liturgikus szövegek mondására, illetve éneklésére.
4. A főszékesegyházban a hívek minden népnyelvű szentmisén szépen felelnek, az új szövegeket lelkesen mondják, nagy segítség a szövegek vetítése.
5. Csendes miséken a *Canont* kivéve minden szöveget mondjunk. (Vasárnap és hétköznap reggel 6 órakor nincs orgonakiséret és ének).
Vasárnapokon és hétköznap, amikor orgona és ének is van:
Lépcsőima, *Kyrie*, *Glória*, Könyörgés,
Lecke és Evangélium,
Hiszekegy, *Oratio Fidelium*
Csendes ima, *Prefáció*, *Sanctus*.
Miatyánk, Isten Báránya, Íme az Isten Báránya.
Postcommunio, elbocsátás, áldás.

6. Híveink a Szigeti²⁴⁴ és Dr. Angeli²⁴⁵ féle *Ordináriumot* éneklik, az énekkar ezenkívül ünnepélyes alkalmakkor a Kodály-féle²⁴⁶ *Ordináriumot* is. Igen szépen megy mindhárom, legszebben a Szigeti-féle.

7. Vasárnap és hétköznap reggel 6 órakor: népnyelvű olvasott mise népének nélkül.

Vasárnap és diákmisén, és este: Népnyelvű olvasott mise népénnel és énekelt *Ordináriummal*, – 11 órakor a káptalani nagymisén: népnyelvű énekes mise népénnel és énekelt *Ordináriummal*.

Hétköznap este szintén: népnyelvű olvasott mise népénnel és énekelt *Ordináriummal*.

8. A *Proprium* énekei közül a hívek nem mondanak és nem is énekelnek semmit.

9. Megfelelő és a főszékesegyházba beleillő szembeoltár hiányában az összes vasárnapi szentmisét a főoltárnál végezzük a felajánlástól kezdve. Az ige liturgiáját a kisszószéken végezzük. Az akusztika nem a legjobb. A nagy távolság miatt kívánatos volna sürgősen egy megfelelő szembeoltár felállítása.

10. Csak a káptalani nagymisén, a többi népénekes miséken nem.

11. Nem történt a plébániai miséken semmi, a köznapi káptalani miséken újabban külön *konsekrálnak*.

12. Különös kifogás nem merült fel. Egy-két megjegyzést hallottunk, de nem számottevő. A vetített szöveg miatt mindenki szívesen kapcsolódik bele a szentmise menetébe.

13. Legnagyobb nehézség a szöveg hiánya, főleg a hétköznapi miséknél. *Canont* a gyász-misekönyvből végezzük, magyar szövegeket vasárnap a Szent István Társulat által kiadott Magyar Misekönyvből,²⁴⁷ köznap pedig a Szunyogh Xavér Kis *missáléből*.²⁴⁸

14. Nem tapasztaltunk különösebb nehézséget a már említetten kívül. A szövegeket igyekszünk minden alkalommal vetíteni, így az egész közönség jól láthatja. Szent István Társulat által megjelentetett és a Szunyogh Xavér-félt.

15. Nem találoztunk másféle nehézséggel.

16. Nagyon megfelelő lenne, ha legalább a *Prefaciókat* is tartalmazó új Misekönyv jelennék meg.

Kalocsa, 1967. szeptember 19.

Szentgyörgyi József vicarius oeconomus

²⁴⁴ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), Missa Hungarica (1966).

²⁴⁵ Dr. Angeli Ottó (1902–1991), Missa angelica. Orgonakíséretet készítette: Vág Imre (1915–1982) kanonok. Érseki hatósági jóváhagyást nyert a 761/1976. határozat alapján.

²⁴⁶ Kodály Zoltán (1882–1967): Magyar mise (1966).

²⁴⁷ Actio Catholica Liturgikus Munkaközösség, Magyar misekönyv. Vasárnapi és ünnepnapis miseszövegek, Budapest, 1958, 1961, 1963, 1967.

²⁴⁸ Szunyogh Xavér, Magyar-Latin Misszálé: az év minden napjára A Római Misekönyv szerint, Budapest 1933, 1939, 1940, 1941, 1945, 1947 és 1948.

◆

Kalocsa-Szent Imre

79/1967. szám.

Tárgy: Válasz a népnyelvű liturgia ellenőrzésére.

Főtisztelendő Esperes Úr!

A népnyelvű liturgia megvalósítása tárgyában hozzám intézett kérdéseire lelkiismeretem szerint őszintén a következő választ adhatom:

1. Szent Imre Templom, Kalocsa, Szent Imre utca 58. szám. Plébános Kovács Ferenc bácsi kisrépost, kanonok.
2. A liturgikus magyar nyelv bevezetését megvalósítottuk, úgy ahogyan azt a püspöki rendelkezés előírta. A nép részvételével tartott miséken mindennap a magyar nyelvet használjuk.
3. Heteken át folyt előkészítő, felvilágosító, propagandisztikus prédikáció a korszakalkotó reformra s buzdítás a hívek aktív részvételére. A rózsafűzértársulat gyűlésein, a diákmise végén, templomi hitoktatások alkalmával ismertettük, próbálgattuk, gyakoroltuk az előírt magyar szövegeket.
4. A hívek közösen felelgetnek a papnak olvasott misében *recitative*, énekes misében énekelve a kántornő kiemelkedő hangja mellett. Vannak még renitensek, de a szent tényeknek megfelelően egyre jobban megy.
5. A pap mindent magyarul végez a szentmisében, kivéve a *Canont* „*Te igitur*tol – *Per Ipsum et in Ipso* stb-vel bezáróan. Amit a nép nem énekel, azt a pap mind hangosan mondja.
6. A hívek még egyelőre csak az Uram irgalmazt, *Sanctust* és *Agnus Dei*t éneklük magyarul Szigeti Kilián dallama²⁴⁹ szerint, szépen, lelkesen. A kántor azonban próbál-gatta már a *Missa Angelica*²⁵⁰ szerint is.
7. A püspöki körlevélben felsorolt különféle miseformák közül leggyakrabban a népnyelvű olvasott mise népénekkel és énekelt *Ordináriummal* fordul elő, de nem ritka a napnyelvű énekes mise népénekkel és énekelt *Ordináriummal* sem.
8. A *proprium* szövegeit – ha nincs népének – hangosan, ha népének van, csendben olvassa a miséző.

²⁴⁹ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), *Missa Hungarica* (1966).

²⁵⁰ Dr. Angeli Ottó (1902–1991), *Missa angelica*. Orgonakiséretet készítette: Vág Imre (1915–1982) kanonok. Érseki hatósági jóváhagyást nyert a 761/1976. határozat alapján.

9. Van jól látható *szediliánk*, *Ambónk* kettő is, kitűnő akusztikával, nagyon beválik. Szembeoltárt még nem állítottunk fel, bár kacérkodunk a gondolatával, még kívárvuk a további fejleményeket.

10. Kánon alatt *silentium sacrumot* nem tartunk. Hatásos szentségi énekeket énekelget helyette a kántor.

11. Még a kísérettől is tartózkodunk, hogy a nép ugyanazon misében *konszekrált* ostyával áldozzék, kivéve ha a *konszekráció* egész *ciboriummal* történik.

12. A hívek úgy mondhatnám legkifejezőbben „beletörődéssel” fogadták a liturgikus reformokat. Azonban egyre jobban értékelik és becsülik az elérhető, szép magyar szöveget és éneket. (*Ordinarium*)

13-14. A szöveg kérdését a kiadott füzetekkel oldottuk meg. Vasárnap és ünnepnapokon leghasználhatóbb az *Actio Catholica* kiadásában megjelent magyar *Missale*²⁵¹. Köznapokon, keresztútjárón Szunyogh-félével²⁵² kell kínlódnunk. Más egyházmegye már kiadhatta nyomtatásban az *Oratio Fideliumot*, sőt a *prefációkat* is magyarul, kotázva, nekünk még a leckének és evangéliumoknak is csak a lelőhelyei vannak meg²⁵³ utalással a szentírási helyre.

Kalocsa, 1967. május 5.

Kovács Ferenc

kisprépost, kanonok-plébános

Kalocsa-Szent István

30/1967 sz.

T: Jelentés a népnyelvű liturgiáról.

Főtisztelendő Esperesi Hivatal

Kalocsa

A május 1-én 100/1967 sz. a. kelt felszólításra tisztelettel a következőkben teszem meg jelentésemet:

²⁵¹ Actio Catholica Liturgikus Munkaközösség, Magyar misekönyv. Vasárnapi és ünnepnapi miseszövegek, Budapest, 1958, 1961, 1963, 1967.

²⁵² Szunyogh Xavér, Magyar-Latin Misszálé: az év minden napjára A Római Misekönyv szerint, Budapest 1933, 1939, 1940, 1941, 1945, 1947 és 1948.

²⁵³ A *Consilium ad exsequendam constitutionem de Sacra Liturgia* által 1966. október 11-én jóváhagyott első új olvasmányos rend megküldésre került az egyházmegye papsága számára a 3018/66-os számú 1966. december 19-én kelt főegyházmegyei körlevélben.

1. Antal Géza, megbízott templomigazgató, Kalocsa, Szent István Templom.
2. 1966 Advent I. vasárnapjától kezdve minden hivatalos misét az előírásoknak megfelelően népnyelven végezzük, minden nap $\frac{1}{4}$ 8 és 8 órai miséket, valamint vasárnap és ünnepnap mindhárom misét.
3. Szentbeszédsorozattal készítettük elő a híveket. Először az általános változtatásokkal kapcsolatban ismertettük a szentmise szertartását, majd a Szentmise Állandó Részei kis füzet²⁵⁴ minden imáját részletesen átvettük és megmagyaráztuk. Egy kisebb csoporttal a hangosan végzendő imákat begyakoroltuk.
4. A hívek szépen felelnek és kielégítően mondják a padokra kitett füzetekből az *ordinárium* szövegeit.
5. Hétköznapi: (nincs orgonálás és éneklés)
Lépcsőima
Introitus
Kyrie, Gloria
Könyörgés
Lecke, *graduale*, Evangélium
Hiszekegy, *Oratio Fidelium*
Offertorium vers
Imádkozzatok testvérek... Csendes ima.
Prefáció, Sanctus
Miatyánk (az előtte és utána lévő imával)
Isten Báránya. Íme az Isten Báránya...
Communio és *Postcommunio*. Elbocsátás és áldás.
Vasárnapon, ünnepnapon: (orgona és énekléssel)
Lépcsőima, *Kyrie, Gloria*, Könyörgés.
Lecke és Evangélium
Hiszekegy, *Oratio Fidelium*
Csendes ima, *Prefáció, Sanctus*
Miatyánk az imákkal, Isten Báránya, Íme az Isten Báránya.
Postcommunio, elbocsátás és áldás.
6. A Szigeti Kilián-féle ordináriumot²⁵⁵ éneklik. Kívülről tudják már és szívesebben éneklik, mint a Szent vagy Uram énekeket.
7. Hétköznapi: Népnyelvű olvasott mise népének nélkül.
Vasárnap: Népnyelvű olvasott mise népénekkal, énekelt *ordinariummal*.
Népnyelvű énekes mise népénekkal, énekelt *ordinariummal*.

²⁵⁴ Országos Liturgikus Tanács, A szentmise állandó részei, Budapest, 1966.

²⁵⁵ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), Missa Hungarica (1966).

8. A *Proprium* énekeit a hívek nem recitálják és nem is éneklük.
9. Az É. H. 2731/1966 sz. engedélyével megtörtént 1966. év advent I. vasárnapjára a templom átrendezése az új liturgiának megfelelően.²⁵⁶ Felállítottunk szembemiséző oltárt, melynek jobb és bal oldalán két teljesen egyforma kovácsolt vas *legile* és könyvtartó állvány helyzetetett el. Az oltár és a *legilék* két lépcsővel magasabban vannak a hajó szintjénél. Így a rálátás és az akusztika is jó. Az Oltáriszentséget továbbra is a régi főoltáron őrizzük, mely a szembeoltártól 15 méterre áll.
10. Nem szoktuk azokon a miséken, ahol népének van.
11. Nem történt még kísérlet.
12. A kellő előkészítés hatására semmi zökkenő nem volt. Eleinte minden misét végig vezetett egy pap, aki elkezdte az imákat és irányította a felállásokat. Egy-két öreg emelt csak kifogást, akik a szokatlanságra hivatkoztak, de ezek között is volt, aki később bejött és kijelentette, hogy most már értékeli és szívesen vesz részt benne.
13. Különösebb nehézségünk nincs.
14. Mindhárom *missalét* használjuk, de a legmegfelelőbb szöveg a Szent István Társulat Vasárnapi misekönyve.²⁵⁷ Ami ebben megtalálható azt ebből végezzük. A többit a Szunyogh *missaléból*.²⁵⁸ A hívek a szövegeket a kis füzetekből olvassák, melyek elegendő példányszámban a padokra ki vannak téve. Az énekek betanítását plakátok segítségével végeztük.
- Misekönyvként az *Ordo Hebdomadae Sanctae*-t²⁵⁹ használjuk, melybe tussal, jól olvashatóan leírt megfelelő szövegeket beleragasztottuk, a házilag lekottázott *prefációkkal* együtt.
15. A papságnak legfőbb nehézsége az apróbetűs szövegek olvasása. A kántor és a hívek részéről nem talákoztam különösebb nehézséggel.
16. Nagy szükség lenne, a nagybetűs kinyomtatott Misekönyvre a szertartásokat végző papság számára. Nagyon fontos lenne szorgalmazni, hogy egy városon belül minden templomban hajtsák végre a kötelezően végzendő új előírásokat, és a többiben pedig egységesen járjanak el a templomok vezetői.

Ezekben tettem meg jelentésemet. Őszinte tisztelettel.

Kalocsa, 1967. május 15.

²⁵⁶ Megjegyzés a templom átrendezésének fényképes dokumentációjával kapcsolatban, illetve Engedély: KFL.I.1.b. Kalocsa-Szent István 2731/1966. Lásd: 130–131. oldal.

²⁵⁷ Actio Catholica Liturgikus Munkaközösség, Magyar misekönyv. Vasárnapi és ünnepnapis miseszövegek, Budapest, 1958, 1961, 1963, 1967.

²⁵⁸ Szunyogh Xavér, Magyar-Latin Misszálé: az év minden napjára A Római Misekönyv szerint, Budapest 1933, 1939, 1940, 1941, 1945, 1947 és 1948.

²⁵⁹ Nagyheti szertartások számára kiadott misekönyv. Valószínűleg az 1956-ban kiadott editio typica.

Antal Géza
érseki titkár
megbízott templomigazgató

* * *

Kérelem: KFL.I.1.b. Kalocsa-Szent István 2731/1966.

„A KALOCSAI SZENT ISTVÁN TEMPLOM IGAZGATÓSÁGÁTÓL.
37/1966. sz.

T: Szembemisező oltár felállítása.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Tisztelettel kérek engedélyt arra, hogy templomunkban szembemisező oltárt felállíthassak, és az ehhez szükséges átrendezést a templom kis hajójának elvégezhessem.

Az új oltárt a templom gót stílusában a már eddig is meglévő két tölgyfából készült és gót faragásokkal díszített kredenciából készíttetném el, melyek összedolgozásából egy igen szép asztaloltár készíthető. Méretei: az asztallap 2m x 90 cm., magassága: 95 cm.

Az oltár elhelyezése a mellékelt vázrajzon jól látható. Ez a szűkebb hajó két lépcsővel magasabb a főhajónál, ezért az oltár jól látható és a hely akusztikai szempontból is igen jó. Kellő távolságban van a főoltártól, ahol az Oltáriszentség őrzése továbbra is megmaradna, és nem takarja el a tabernákulumot sem, sőt a főoltár nagyon szép hátteret ad az új oltárnak.

A szembemisező oltár helyét úgy lehet kialakítani, hogy a kis hajóban lévő kisebb padokat a rajzon látható módon rendeznénk el. Ezáltal a padban ülők nem fordítanak hátat az Oltáriszentségnek, és az új oltárra is jó rálátásuk lesz. A padok ilyen elrendezésével egy szép nagy terület nyerhetünk az új oltár, a *sediliák* és az *ambo* részére is.

Az *ambo* és a *sediliák* a rajzon feltüntetett helyen kerülnének felállításra; nagyszerű anyagot ad erre két egyforma kovácsolt vas rács, melyek eddig a padok felfelüli részét zárták el a forgalom elől. Ezeknek a templom talpazatába építésével nagyon tetszetős és praktikus két *amboszerűséget* kapunk. Ezekre a könyvtartó és a szószepterem rászerezésével az *ambo* és a *sediliákhoz* szükséges könyvtartó képezhető ki.

Áldoztatni a széles lépcsőn, mely a kishajót elválasztja a főhajótól, kényelmesen lehet, de a régi áldoztató rács is megmarad.

Fényképet az eddigi státuszról azért nem mellékelek, mert a nevezett templom a hatóság előtt ismeretes. A szükséges engedély megadását ismételten kérve, maradok kiváló tisztelettel.

Kalocsa, 1966. október 17.

Antal Géza
érseki titkár
mb. templomigazgató

* * *

Engedély: KFL.I.1.b. Kalocsa-Szent István 2731/1966.

T.: Szembe-miséző oltár felállítása.

[...]

Folyó hó 17-én 37. sz. alatt kérelmet nyújtott be Nt-ed a fenti tárgyban. Miután az Érseki Hatóság kikérte az ELB. Elnökének szakvéleményét [dr. Angeli Ottó, szerk.], aki „A szentmise magyarnyelvű állandó szövegeinek bevezetésére” kiadott püspökkari rendelkezés 7. pontjában foglaltak szerint megvizsgálta és megfelelőnek találta a szembe-miséző oltár felállításának és a templomhajó átrendezésének a tervét, az Érseki Hatóság a 2572/66. sz. a. (Circ. 1966. pag. 29.) kiadott rendelkezés szellemében örömmel járul hozzá az ideiglenes jellegű szembe-miséző oltár felállításához.

Amikor az Érseki Hatóság azt kívánja, hogy a néppel szemben való misézés a Szent István templomban is eredményezze a liturgikus Constitutio célkitűzését; és pedig azt, hogy a hívek értsék a papot és a liturgia valóban élő párbeszéddé alakuljon a pap és a hívek között, felhívja Nt-ed és mindazon figyelmét, akik a Szent István templom híveit kiszolgálják, hogy a fent idézett püspökkari rendelkezés 7. pontjának első alpontjában foglaltakra különös gondot fordítsanak.

Kezdésükre Isten bőséges áldását kívánom.

Kalocsa, 1966. október 24.
érseki helynök

Kalocsa-Szent József

Főtisztelendő Érseki Helynök, Apát, Esperes, Plébános Úr,

Főtisztelendőséged népnyelvű liturgia ellenőrzésére vonatkozó 100/967 sz. nb. leiratára a közölt kérdőpontokra nézve a következőkben szabadjon megadnom jelentésemet:

1. Dr. Angeli Ottó, kanonok, főesperes, templomigazgató, Kalocsa-Sz. József.
2. A magyar liturgikus nyelv bevezetését a Főtisztelendő Érseki Hatóság 1966. február 22-én kelt engedélye²⁶⁰ folytán már a múlt év hamvazószerdájától kezdve megvalósí-

²⁶⁰ Kérelem: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966. Lásd: 134–135. oldal.

tottuk kísérletképen, 8 hónappal az erre vonatkozó püspökkari körlevél terminusa előtt. Azóta az összes hivatalos és hívek részvételével tartott misékben a magyar nyelvet használjuk, és pedig mindennap.

3. A magyar liturgikus nyelv bevezetését megelőzően három vasárnapon keresztül megmagyaráztuk a híveknek a liturgikus reformok és a népnyelv jelentőségét. Azóta is a vasárnap homiliákban időnkint kitérünk erre.

4. A hívek az összes feleleteket közösen mondják. Ugyancsak közösen mondják az *Ordinárium* egyes részeit is. A közös *recitálás* egészen jól megy.

5. A pap mindazon szövegeket hangosan és magyarul végzi, amelyeket az erre vonatkozó püspökkari körlevél megenged. Tehát gyakorlati az összes hangosan mondandó (vagy éneklendő) szövegeket (*Ordinárium* és *Proprium*), a „*Per ipsum*” kivételével, mely latinul mondatik.

6. A hívek két *Ordinárium* dallamot tudnak énekelni, a Szigeti Kilián-félét,²⁶¹ és az általam szerzett úgy nevezett „*Missa angelicát*”.²⁶² Mindkettő most már elég szépen és jól megy.

7. A püspökkari körlevélben felsorolt különféle miseformák közül hétköznapiokon reggel a miséken az A.I.1. formát végezzük, azaz a mise ének nélkül megy, a feleleteket és az *Ordináriumot*, valamint a feleleteket a hívek közösen *recitálják*. A pap hangosan mondja a *Proprium* szövegeit (*oratio*k, olvasmányok, és énekrészek). Különleges alkalmakor (pl. első szombatokon vagy a március és április havi esti miséken) az A.I.3. formát vesszük vagyis az olvasott misén a hívek éneklük az *Ordináriumot* és megfelelő népéneket. Vasárnap és ünnepnapokon viszont az A.II.1. formát használjuk, vagyis énekes mise van énekelt *Ordináriummal* és népénekekkel.

8. A *Proprium* énekeit még eddig nem *recitálják*, vagy éneklük közösen, ezeket a miséző pap hangosan *recitálja*.

9. Van *ambo* és innét végezzük a *liturgia verbit* a szentleckétől az *oratio fideliumig* bezárólag. *Sedilia* nincsen egyelőre. Ha sikerül megcsinálnunk a szentély szintjének kiterjesztését a hajó felé és a szentélyrács lebontását, akkor kellő hely lesz a *sedilia* felállítására is. Egyébként egyelőre nincs is nagy jelentősége a *sediliának*, miután a pap maga *recitálja* a *Proprium* énekrészeit, és így amúgy sem igen van alkalma leülni. Másrészt meg az új *Ordo Missae*vel kapcsolatban kiadott „*Ordo servandus in celebratio Missae*”²⁶³ 23. pontja szerint, ha a templom berendezése a szentély helyzete úgy kívánja, szabad a mise első részét az *oratioig* bezárólag az oltárnál végezni. Mi is egyelőre így végezzük.

²⁶¹ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), *Missa Hungarica* (1966).

²⁶² Dr. Angeli Ottó (1902–1991): *Missa angelica*. Orgonakíséretet készítette: Vág Imre (1915–1982) kanonok. Érseki hatósági jóváhagyást nyert a 761/1976. határozat alapján.

²⁶³ *Ordo Missae, Ritus servandus in celebratione Missae et De defectibus in celebratione Missae occurrentibus*, Vatikánváros, 1965.

Az Érseki Hatóság engedélyével,²⁶⁴ még múlt év márciusában felállítottunk egy szembeoltárt és azóta az összes, nép részvételével mondott miséket ott végezzük. Csak a különleges Szűz Mária ájtatosságok alkalmával (első szombat, fatimai misék) mondott misék végeztetnek a Szűz Mária oltárnál, valamint a Szent József ünnepein a Szent József (fő-) oltárnál. Az Oltáriszentséget a főoltár *tabernákulumban* őrizzük.

10. A kánon alatt Úrfelmutatástól *Pater nosterig* a *sacrum silentiumot* megtartjuk.

11. Rendszerint az abban a misében *konszekrált* ostyával szoktunk áldoztatni, ami a hívek kis száma miatt nem okoz különösebb nehézséget. A sekrestyés nővér a hétköznapi miséken összeszámolja az áldozók számát, ennek megfelelő számú *partikulát* tesz ki egy *paténára* a *kredenciára*. Ezt azután *offertoriumkor* a ministráns hozza fel az oltárra. Vasárnap és ünnepeket a várható áldozók számának megfelelően valamivel több ostyát teszünk ki. A maradékot a *tebernákulumba* tesszük és ezt hétfőn áldoztatjuk el.

12. A hívek részéről semmiféle ellenkezés nem merült fel a liturgikus reformokkal kapcsolatban, minden különösebb nehézség nélkül elfogadták azokat.

13. További feladat lenne még azoknak megnyerése, akik (kb ¼-e a hívőszeregnek), akik még nem kapcsolódnak bele *aktíve* a liturgiába. Továbbá a hívek aktív részvételének elmélyítése, tudatosabbá tétele, végül külön probléma a fatimai misék alkalmával a különféle helyekről összesereglett hívek összefogása és bekapcsolódás a liturgia menetébe. Szándékunk őket egy *Ordinárium* énekére is megtanítani.

14. A szövegeket a hivatalosan kiadott füzetekből mondják a hívek. A fatimai misék számára a *Gloria* és *Credo* szövegét plakáton szeretnénk a hívek elé helyezni.

15. Különösebb nehézségek nem merültek fel.

16. Feltétlenül kívánatos lenne az espereskerületi gyűléseken élőszóval is megbeszélni a problémát, kiértékelni az elért eredményeket és azon dolgozni, hogy lehetőleg mindenütt, főleg ugyanazon helységben egységes legyen a liturgia.

Tisztelettel

Kalocsa, 1967. május 8.

Dr. Angeli Ottó
kanonok templomigazgató

²⁶⁴ Kérelem: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966. Lásd: 135–137. oldal.

Kérelem: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Alulírott, mint a kalocsai Szent József templom igazgatója azzal a kéréssel fordulok a főtisztelendő Érseki Hatósághoz, hogy a nevezett templomban folyó év nagyböjtjétől kezdve a liturgiában a magyar népnyelv használatát engedélyezni kegyeskedjék a római „Consilium ad exsequendam Constitutionem de S. Liturgia” 1965. szeptember 24-én kelt 3625. sz. indultumában meghatározott keretek között. Kérelmem indoklására szabadjon felhoznom a következőket:

1. A Nm. Magyar Püspöki Kar még múlt év május 19-én tartott konferenciáján elhatározta a magyar nyelv bevezetését a liturgiába. E határozatot a nevezett „Consilium” mindenben jóváhagyta. Használatra 3 magyar misekönyvet hagyott jóvá. Azóta az Ordo Missaenak egységes, végleges szövegét is jóváhagyta a Nm. Püspöki Kar és azt Rómába terjesztette. Közben az esztergomi főegyházmegyei hatóság számos templomban engedélyezte a népnyelv bevezetését és tudomásunk szerint e kísérlet szépen bevált.

2. A „Constitutio de S. Liturgia” 40. art. 2. pontja értelmében az illetékes Egyházi Hatóság kísérletképpen megengedheti előzetes kísérletképpen bizonyos liturgikus reformok bevezetését, tehát a népnyelv használatát is. Ez jelen esetben annál inkább is megengedhetőnek látszik, miután, mint fentebb mondtuk, erre már megvan az általános püspökkari határozat és római indultum is. Csak az van még hátra, hogy a Nm. Püspöki Kar általánosan is bevezesse a népnyelv használatát.

3. A Szent József templom hívőszerege előtt a liturgikus reformok egyébként sem ismeretlenek. Hisz a közös feleleteket (egyelőre latinul) eddig is mondták, ugyancsak a magyar Ordináriumot is (mialatt azt a pap latinul elmondotta). Immár egy éve a szentleckét és evangéliumot naponta felolvassuk az ambóról a magyar akklamációkkal és feleletekkel.

4. Most március 1-től kezdve templomunkban lesznek az esti szentmisék, melyekre a rendesnél többen is jönnek. Addigra meglesz a szembeoltár is. Azért nagyon is megfelelőnek látszanék, ha ugyanakkor a többi liturgikus szöveget is már népnyelven mondhatnánk.

Hogy pedig akkorra legyenek, akik már be vannak gyakorolva, azért megfelelőnek látszanék, hogy már előtte napokkal a megszokott kisebb számú közönség már gyakorlatot szerezzen a népnyelvű feleletekben. Ezért lenne jó már hamvazószerdától megkezdeni a magyar nyelvet a misében.

Kérésemet megújítva, maradtam Főtisztelendő Érseki Hatóságnak mély tisztelettel,

Kalocsa, 1966. február 20.

Dr. Angeli Ottó
kanonok, templomigazgató

* * *

Engedély: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966.

Ft. Dr. Angeli Ottó
kanonok, templomigazgató
Kalocsa, Szent. József

F. hó 20-án 6. sz. a. kelt kérelmére a „Constitutio de S. Liturgia” 40. art. 2. pontja értelmében megengedem, hogy kísérletként Hamvazószerzától kezdődően népnyelven végezze a szentmisét a római „Consilium ad exsequendam constitutionem de S. Liturgia” 1965. szept. 24-én 3625. sz. alatt kelt kegyes engedély határaink belül, melyet a Ft-ed már előbből jól ismer.

Szükségessnek látom megemlíteni, hogy az engedélyezett könyvekben közölt ordinárium szövegétől eltérő lesz az a szöveg, amit a f. év. január 19-én tartott püspök-kari konferencia döntése nyomán Kovács Sándor szombathelyi püspök úr, mint az OLT elnöke jóváhagyásra a nevezett Consiliumhoz Rómába felterjeszt. Miután majd a Magyar Püspöki Kar egységesen elrendeli a mise magyar nyelven való végzését és kézhez adja az Ordinárium végleges szövegét, természetesen arra kell majd áttérnie Főtisztelendőségnek.

A hívek bekapcsolódásáról a népnyelven végzett misében, valamint a bevezetéssel kapcsolatosan nyert tapasztalatairól és meglátásairól szíveskedjék a Ft-ed a nagybőjt végén az Érseki Hatóságot tájékoztatni.

Kalocsa, 1966. február 22.

érseki helynök

* * *

Kérelem: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966.

Kalocsa, 1966. január 27.

[...]

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

A S. congr. Rituum által 1965. szeptember 26-án kiadott „Instructio ad executionem Constitutionis de Sacra Liturgia recte ordinandam 91. pontja, a római „Consilium

liturgicum” elnökének 1965. június 30-án kiadott körlevelének 6. pontja, valamint a magyar Püspöki Kar 1965. február 4-én kelt körlevele értelmében kérek kegyes engedélyt egy „versus populum” oltár ideiglenes felállítására a kalocsai Szent József templomban. Kérésem megokolására szabadjon felhoznom a következőket:

a) A szembemisézés nagyon is megfelel a zsinat szándékainak és eleve könnyebbé teszi a hívek aktív bekapcsolódását a mise szertartásainak menetébe.

b) Előreláthatóan a Nm. Püspöki Kar az Apostoli Szentszéktől nyert jóváhagyás alapján a közeljövőben további engedményeket ad a népnyelv használatára a szentmisében, úgyhogy a szentmise összes hangos részei népnyelven végezhetők lesznek. Ámde a hívek akkor fogják igazán érteni a szövegeket, ha azokat nem nekik háttal, hanem velük szemben mondjuk, miáltal a pap és a hívek közti eleven communicatio is sokkal közvetlenebb lesz.

c) A Ft. Érseki Hatóság még a múlt év folyamán engedélyezte a szembemisézést a Főszékesegyházban és egyházmegyénk még néhány templomában. E helyeken ez a gyakorlat nagyon szépen bevált, a hívek megszokták, sőt megkedvelték. Most március elejétől kezdve az esti misék itt Kalocsán a Sz. József templomban lesznek. E misék közönsége már megszokta és természetesnek veszi a szembemisézést, miután ezt látta a Főszékesegyházban az esti miséken is. Azért is megfelelőnek látszik, hogy most, amikor e közönség a Sz. József templomba jön, itt is ugyanezt a gyakorlatot találja.

d) A szembeoltár felállítása nem okoz nagyobb költséget. Van ugyanis egy régebbi szentsír oltárunk, melynek méretei mindenben megfelelnek a kívánalmaknak. Némi átalakítással egészen megfelel a célnak. Csak oltárkövet kell belé tenni.

Azért egyben kérek egy oltárkövet is kiutalni templomunk számára.

Kérésemet megújítva, maradtam mély tisztelettel

Dr. Angeli Ottó
kanonok, templomigazgató

* * *

Engedély: KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Kalocsa-Szent József 648/1966.

Dr. Angeli Ottó
kanonok, templomigazgató
Kalocsa

F. hó 27-én 4. sz. alatt kelt kérelmére hozzájárulok, hogy a kalocsai Szent József templomban kísérletképpen bevezesse az Instructio 91. pontja szellemének megfelelően a

néppel szemben való misézést és hogy e célnak megfelelően illő oltárt állíttasson fel. A felállított „versus populum” oltárhoz kért oltárkövet Ft-ed az érseki irodában vegye majd át.

Bízom abban, hogy Ft-ed az így szerzett tapasztalatait mint az ELB. ügyvezető elnöke az egész egyházmegye számára kamatoztatni fogja.

Kalocsa, 1966. január 31.

érseki helynök

Kalocsa-Szent Péter

Szám: 46/1967.

Tárgy: Népnyelvű liturgia.

Hiv.sz.: 100/1967. esp.

Főtisztelendő Esperesi Hivatal!

A népnyelvű liturgia megvalósításával kapcsolatban tisztelettel jelentem a következőket:

1. Fényi János *vic. oec.*, Kalocsa, Szent Péter Lelkészség.
2. A magyar püspökkari körlevelet a magyar nyelv bevezetésével kapcsolatban a helyi adottságoknak megfelelően megvalósítottuk. A nép részvételével tartott misékben hétköznapiakon is a magyar nyelvet használjuk.
3. A liturgikus reformra és aktív részvételre előzetesen, hirdetések és szentbeszéd formájában előkészítettem a híveket.
4. A hívek közösen felelnek a papnak. Az *ordinárium* szövegeit felnőttek, gyermekek közösen mondják. A kis közösség, mely összejön vasárnap, ünnepnap, hétköznapi a kis kápolnában együtt imádkozik. Akad egy-két öreg néni, akik mondják az *ordinárium* szövegét, de közben a rózsafüzért is morzsolgatják. Ezek nem akarják, vagy nem tudják megérteni, hogy jobb ha külön mondják a napi rózsafüzért.
5. Az *ordináriumon* kívül magyarul, hangosan mondom a szentmise változó részeit: az *introitust*, szentleckét, *graduálét*, könyörgéseket, evangéliumot, a felajánló imát, a „*oratio super oblatát*”, *praefaciót*, *communiót*, *postcommuniót* stb. – A következő lépés, melyre a híveket előkészítettem: a hívek mondják, később éneklük az *introitust*, *graduálét*, stb., továbbá énekelni akarjuk az *ordinárium* egyes részeit: *Kyrie-t*, stb... Tehát megvalósítandó terv: népnyelvű énekes mise népénekekkel, énekelte *Ordináriummal*, *propriummal*. Ezt fokozatosan akarjuk megvalósítani.
6. A hívek még nem éneklük az *Ordináriumot*.

7. A püspökkari körlevélben felsorolt miseformák közül: a népnyelvű olvasott misét népének nélkül és vasárnapokon, ünnepnapokon, amikor a hívek nagyobb számmal jelen vannak: a népnyelvű olvasott misét népénekkel végezzük.
8. A *proprium* énekeit egyelőre még én olvasom hangosan magyarul.
9. Még szembeoltárt nem állítottunk fel, de ez ideálisan megoldható lesz az új épülő kápolnában. – A *liturgia verbi*-t a hívek felé fordulva imazsámoly előtt végzem. A *liturgia Eucharistiét* az oltárnál a szokott eddigi módon végzem.
10. Amikor a hívek kisebb számban vannak jelen, megtartjuk a „*sacrum silentiumot*”, de a vasárnapi és ünnepnap szentmiséken énekelnek a hívek, hogy a figyelmetlen és mozgékony gyermekeket is lekössük az énekkel.
11. A napi áldozók számát figyelembe véve a *paténára* tesztek pár ostyát a hívek részére. Vasárnapokon és ünnepnapokon *cibóriumban* készíték elő is ostyát. A *tabernákulumban* mindig van tartalék *konszekrált* ostya.
12. A liturgikus reformokat általában érdeklődéssel és szívesen fogadták a hívek. Vannak elég szép számban olyanok, akiknek a reform tetszik, s várják a további rendelkezéseket. Csak páran vannak, akik azt mondogatják: Mire jó ez? Már lassankint mindent kiforgatnak. – Azt sem tudjuk már, hogy katolikus templomban vagyunk. – Inkább otthon maradok, s nem zavar semmi az imádságban, stb, stb. – Ezek a megjegyzések nem zavarják a többieket, akik készséggel fogadják a liturgikus rendelkezéseket.
13. A liturgikus reformok megvalósításában a szőlőhegyi kápolnában és a negyveni kápolnában²⁶⁵ problémát, nehézséget jelent, hogy nincs kántorom. Örülök annak, ha akad egy-két asszony, akik megkezdik a népéneket, s közreműködnek, hogy a válasszok feleletek a hívek részéről egyöntetűek legyenek. – Ha időm lesz rá, pár asszonyt, akik készséggel segítenek, megtanítom a liturgikus énekekre, hogy ők a hívekkel együtt ezeket begyakorolják.
14. A híveknek szentmise előtt kiosztjuk az *ordinárium* füzeteit; a szentmise magyar részeit az *Actio Catholica* Magyar misekönyvéből²⁶⁶, továbbá Szunyogh: Magyar *misszáléból*²⁶⁷ olvasom. Az „*oratio fidelium*” szövegét az Érseki Hatóság által megküldött sokszorosított példányaiból veszem.
15. Nehézség, hogy magam vagyok, s mindent nem tudok megoldani, ami az ideális megvalósítást illeti. – Zavart jelent, hogy az a pár asszony sem jön el a templomba, akikkel előkészültem a szentmisére, mert vagy a „fatimai misére mennek”, vagy más irányú elfoglaltságuk miatt maradnak el. Stb.

²⁶⁵ A lelkesedés egykori filiája Negyvenszállás.

²⁶⁶ Actio Catholica Liturgikus Munkaközösség, Magyar misekönyv. Vasárnapi és ünnepnap miseszövegek, Budapest, 1958, 1961, 1963, 1967.

²⁶⁷ Szunyogh Xavér, Magyar-Latin Misszálé: az év minden napjára A Római Misekönyv szerint, Budapest 1933, 1939, 1940, 1941, 1945, 1947 és 1948.

16. Türelemmel, áldozat vállalással a hívek részéről is, fokozatosan megvalósul minden. Megjegyzésem: nem segíti elő a reform ideális megoldását, hogy mi lelkipásztorok sem járunk el egyöntetűen. pl. az *ordinárium* és *proprium* énekeltetésénél. – Beszereztem Kodály: Magyar Miséjét.²⁶⁸ Begyakoroljuk. Vannak templomok, ahol más dallamot vesznek, stb.

Kalocsa, 1967. május 16.

Fényi János

vic. oec.

Kaskantyú

31/1967. sz.

T.: Népnyelvi liturgia megvalósítása

Főtisztelendő Esperesi Hivatal!

76/976. sz. a. bekért adatokat a következőkben adom meg:

1. Kiss Ernő, vic. oec. Kaskantyú
2. Teljes egészében megvalósítottam. A hívek részvételével mindennap, ami a népnyelv használatát illeti.
3. Híveket tanítom a magyar mise éneklésére.
4. Felelnek és az *Ordinárium* szövegét közösen imádkozzák.
5. Minden megmagyarított miserészt. A *prefációt* és a *Miatyánkot* kivéve; ami az éneklést illeti.
6. Éneklük a Szigeti Kilián-félét.²⁶⁹ Diákmiséen jól megy, a felnőttekkel azonban igen nehezen.
7. Az énekes misét és az olvasott misét. Azaz népnyelvű olvasott misét népénekekkel és olvasott vagy énekelt *Ordináriummal*, aszerint, hogy mennyien vannak jelen s azok hangja és hallása lehetővé teszi-e az éneklést. Vasárnap és ünnepnap pedig az úgynevezett népnyelvű énekes misét népénekekkel és énekelt *Ordináriummal* részben énekelt *propriummal*.
8. *Proprium* énekei közül a pap zsoltártónusban éneklük a *graduálét*, a többit hangosan imádkozza.

²⁶⁸ Kodály Zoltán (1882–1967): Magyar mise (1966).

²⁶⁹ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), *Missa Hungarica* (1966).

misében is térjünk át az apostoli hitvallásra, mert a gyakorlatban így zavart okoz. – Nehézség a magyar misekönyvek és szentírási szövegek régiessége. Mielőbb várjuk az új, mai nyelvezetű, érthetőbb szövegeket.

Mélykút, 1967. május 6.

Széll János
plébános

◆

Miske

47/1967.

Hiv. sz.: 791/67. É.H.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

A fenti rendelet értelmében az alábbiakat felelem a kérdésekre:

1. Dr. Bellon Gellért, *vic. oec.* Miske.

2. A magyar liturgikus nyelvet a püspöki kar által lehetővé tett lehető legszélesebb terjedelemben megvalósítottuk az anyaegyházban.

Miskén és a filiában: Drágszállás.

És pedig minden nap a hivatalos miséken.

3. Kísérleti hely jelleget kértem és kaptam, így évekkel korábban előkészülhettünk, szakaszos bevezetéssel.³¹⁰

4. A hívek felelnek. Aki jelen van, mind mondja az *ordinariumot*.

5. A kánon kivételével a pap mindent magyarul végez, amit hangosan kell mondani. A csendben végzendő papi imák közül a lépcsőimát végezzük magyarul a hívekkel. *Munda cor, Offert. Placeat* – latinul csendben.

6. *Ordinariumot* – *Gloria, Credo* nem! – Szigeti-féle³¹¹ módon. Jól megy.

7. Énekelt *própriummal* és népénekekkel.

8. Van 70 magyar misekönyv, ennek segítségével a *própriumok* zsoltárdallamon vagy recitálva szerepelnek. A hívek éneklnek.

9. *Ambó* van, *sedilia* szintén; rálátás, akusztika kitűnő. *Szembeoltár* szintén van.³¹²

³¹⁰ KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Miske 579/1966. Lásd: 163–165. oldal.

³¹¹ Szigeti Kilián OSB (1913–1981), Missa Hungarica (1966).

³¹² Bellon Gellért engedélykérése „szembemiséző” oltár felállítására, az engedély megadásának liturgikus alapjai (Angeli Ottó), az engedély megadása (Hamvas Endre érsek). KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Miske 992/1965. 165–168. oldal.

Oltáriszentség őrzése a régi főoltár épisében hagyásával, *tabernákulum* kissé fölemelve.

10. *Silentium sacrum*ot vasárnapi nagymisén és hétköznapi tartunk; diákmisén és Drágszállásán: nem tartunk.

11. Általában a misén *consecrált* SS-mal áldoztatunk, *paténáról*, ill. kis *ciboriumról*.

12. Ellenkezésről nem hallottam. Láthatólag a zöme bekapcsolódik.

13. A nyomtatványok (könyv, stb. – kotta) hiánya.

14. A hosszabb részek (*Gloria*, *Credo*) plakát kiírással, egyébként betanítással. Késsőbb imafüzetekkel, amikor már lettek. A.C. misekönyv³¹³ és Szunyogh-féle³¹⁴ (hétköznapi).

15. Nehézség – konkrétan – nem merült fel sem pap, sem kántor, sem hívők részéről.

16. Meg kell szüntetni a „többkönyvűséget” még akkor is, ha változások várhatók a jövőben. 30-50 Ft kiadást megér fél-egy évi kímélés a könyvek „sokaságától”. – Minden papot le kellene vizsgáztatni az új miséből, a hangos részek úgynevezett „*recitálásból*” és az énekekből. Legfontosabb a felolvasó mód tudása (recitálás).

Miske, 1967. június 7.

Dr. Belon Gellért

vic. oec.

* * *

KFL.I.1.a. Missae Sacrificium, Miske 579/1966.

A miskei plébániai hivataltól

1966.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Folyó év február 22-én 579/66 É.H. rendelettel engedélyezte a Főtisztelendő Érseki Hatóság „előzetes kísérletként” a magyar nyelv legszélesebb terjedelmű használatát a miskei templomban. Ezt végrehajtottuk, a kánon kivételével mindent magyarul végeztünk.

A Főtisztelendő Érseki Hatóság jelentést kért erről; a jelentést az alábbiakban tisztelettel teszem meg:

³¹³ Actio Catholica Liturgikus Munkaközösség, Magyar misekönyv. Vasárnapi és ünnepnapis miseszövegek, Budapest, 1958, 1961, 1963, 1967.

³¹⁴ Szunyogh Xavér, Magyar-Latin Misszálé: az év minden napjára A Római Misekönyv szerint, Budapest 1933, 1939, 1940, 1941, 1945, 1947 és 1948.

1. Minthogy kísérletképpen történt az engedély, ideiglenes szöveggel, szükségesnek tartottam a híveket a változások s változtatások lehetőségére kellőképpen kioktatni: a vallásosság nem egyenlő a változatlansággal.
2. Súlyt helyeztem arra, hogy a réginek viszonylagosan kiért és lendületes menete, ne kedvetlenítse el az új megtanulásával kapcsolatos hibázások, vontatottságok következtében őket. A készülő műnek hátránya ez a kész művel szemben.
3. E lelki készülségek mellé meg kellett teremteni a szükséges anyagi föltételeket is: két hosszú plakátra kiírtuk a Gloria, Credo, Suscipiat, Sanctus szövegét magyarul – továbbá 70 magyar misekönyvet vettünk templombamaradó használatával, ami – kellő nevelés után – legalább 140 ember imakönyvhasználatát jelenti.
4. Sikerült könnyű dallamot találni az állandó részek éneklésére Kyrie a „Harmatozzatok” c. ének dallamtöredékeire, Sanctus a ferális gregorián dallamra, Agnus Dei egyik litánia dallamára.
5. Gloria és Credo (a hosszabb forma) egészen könnyen olvasható és majdnem az első alkalomtól kezdve telien [sic!] hat a recitálása (tehát nem hibás, nem vontatott, egyöntetűen erős).
6. A mise változó részeit (Intr., Grad., Offert., Comm.) vasárnap és ünnepnapokon egy könnyebb zsoltár tónuson énekeljük azokkal, akiknek kezében magyar misekönyv van (és ez elég tekintélyes szám) – Csak itt a papnak előre kell kijelölni a sorokat, flexákat.
7. A pap által énekelt részeknél (oratio, evang., praefatio, embolismus) a gregorián dallamot alkalmaztam. Jelenthetem, hogy a szokás és beletanulás elveszi első idegenszerűségét.
8. A nagyheti szertartásokat is teljesen magyarul, korálisban énekelve végeztem.
9. A rendes vasárnapi misén 12 vers magyar ének énekelhető a mise nyújtása nélkül. (Bevonulás, incensálás alatt 1-1 vers Evangélium előtt, felajánlásra 2, Szent-szent-szentre, átváltoztatás után 2, áldozás előtt 2, alatta is lehet, utána is, és az áldás után kimenőre. Persze közjátékra nincs idő. (Nem számítva az Ordinarium énekeit és a négy változó részt).
10. Időben a hétköznapi csendes szentmise kb. 35 perc, énekes mise 35-40. Vasárnap a homiliával lesz több.
11. A hívek a magyar misekönyveket nem kézbe kapják, hanem nekik kell érte menni előre egy szobortalapzathoz. És ez mutatja érdeklődésük fokát és mértékét, hogy mindig kevés a misekönyv, mindig többen szeretnének kezükbe venni misekönyvet a mise alatt.

A másik jel: kértem, hogy az első padokat foglalják el, nem – mint mindenütt szokás – az utolsókat. Örömmel kell jelentenem, hogy ebben is szót fogadnak, két hónap óta most kellett először egy enyhe figyelmeztetést adnom.

Tény, hogy az iskolás gyermekek misehallgatásában ha nem is oldott meg mindent, de leköti őket, mondani akarják a mise változó szövegeit is.

Tisztelettel kérem jelentésemet tudomásul venni.

Miske, 1965. május 8.

Dr. Belon Gellért

vic. oec.

* * *

A miskei plébániai hivataltól.

33/1965.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Nemcsak mint miskei lelkipásztor, de mint az ELT. tagja is tisztelettel kérek engedélyt arra, hogy a szentmiséket szembeállított oltárnál a hívek felé fordultán végezhessek a miskei templomban és Drágszállás a kápolnában. Ideiglenes megoldással történék az oltár szembeállítása kísérletképpen, mégpedig mindjárt, hogy a nagyheti szertartásoknál megfigyelhessek a különleges szertartásoknál felmerülő kívánalmakat, hogy azok figyelembevételével tehessek javaslatokat ill. adhassak útbaigazításokat a később előadódó kérelmeknél.

Mély tisztelettel

Miske, 1965. március 12.

Dr. Belon Gellért

c. apár, id. lelkész

az ELT. tagja

* * *

Benti kérelem mindenben megfelel az Egyház szándékának, mely a II. vatikáni zsinat Liturgikus Konstitúciójában és főleg a rítuskongregáció 1964 szept. 26-án kelt Instruciójában (91) jut kifejezésre. Egyébként külföldön már mind általánosabbá válik a néppel szemben való misézés, mely módot nyújt arra, hogy a pap a hívekkel közvetlenebb kommunikációba léphessen és a hívek is könnyebben követhessék a szent szertartások menetét. Értesülésem szerint (Magyar Kurir) a portugál püspöki kar egyenesen előírta ezt a misézési módot.

Kalocsa, 1965. március 15.

Dr. Angeli Ottó

kanonok,

az Egyházm. Lit. Tanács ügyv. elnöke

* * *

A miskei plébániai hivataltól.
77/1965.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Tisztelettel betérjesztem a szembe való misézésről szóló jelentésemet csatolt mellékleten.

Itt is megismétlem kérelmemet, hogy az ideglenes engedély véglegessédjék [sic!] és ennek megfelelően átalakíttassék a szentély.

Általában körvonalazva a teendő javaslatot a következőket tervezem:

- a) a régi főoltár megszüntetése
- b) a szentély és hajó találkozásánál két lépcsős emelt szinten kettős oltár építése a két oltárlap között annyi szintkülönbséggel, hogy a kisméretű tabernákulum elférjen
- c) a két mellékoltár közül az egyiknek megszüntetése
- d) és a szószéknek a hajó közepéből a megszüntetett mellékoltár helyére való előhozása (így centrális helyet kapna az ambó s a rajta fungáló pap a közösség elnökeként tűnhetne föl)
- e) a stallum jól látható helyen lehet
- f) a szentély padokkal ill. ülőhelyekkel látható el

Tisztelettel maradok a további rendelkezésekre várva

Miske, 1965. augusztus 28.

Dr. Belon Gellért
c. apát, vic. oec.

* * *

Jelentés a miskei templomban való szembe-misézésnek első félévéről.

A szembe-misézést a Kalocsai Érseki Hatóságnak 992/1965. sz. engedélye alapján vezettük be a magyar nyelvű újításokkal egyidőben.

A Liturgikus konstitúció 91. pontját kellőképpen megmagyaráztuk a híveknek – így nem jelentett nagyobb csodálkozást a főoltár elhagyása és a szembeoltár használata, mely március óta szakadatlanul tart a miskei templomban.

A hívek szinte ellenkezés nélkül vették tudomásul a változást, talán egy esetben hallottam ellenkezést a 2400 hívőtől. Annál inkább épületes az imákban és énekekben való példás részvételük: a feleletek magyarul és latinul, a Pater Noster éneklése latinul is, az ordinárium végzése az egész templom által.

A szembe-misézés megoldására kettős oltárt készítettem, miként elvileg a pécsi székesegyházban van vagy a kalocsai egyházmegyében Tázláron. Az arcus triumphalis alatt helyeztük el a szentély s hajó találkozásánál. Két lépcsővel emeltük a szentély szintjét és erre állítottuk a háttal való misézés oltárát; erre kerül egy kis tabernákulum, gyertyatartók, virágvázák. Ez oltárhoz kapcsolódóan, egyszinttel a tabernákulum tetejével, két lépcsős dobogó alkalmazásával állítottuk a szembeoltárt, melyre sem gyertyatartónak, sem virágdíszítésnek már nem kell kerülnie, csak a kisalakú keresztek.

Ezt a kettős megoldást a következő szempontok javallják:

1. annyira Eucharisztia-centrumos még a vallási életünk, hogy a szentségnek mellékoltárra való vitele nagy csodálkozást kelthet.
2. vannak szertartások, amik a szembeoltárnál nehezen végezhetők: szentségimádások, szentséges litániák, nagyheti szertartások, házasságkötés; egésznapos szentségimádás; bérmlás, ha ülve végzik;
3. kisebb népességű miséket lehet háttal mondani.

Egyedül az ambo megoldásában mutatkoznak nehézségek; de jól beválik az a gyakorlat, hogy a szembeoltárnál maradván végezzük az egész misét.

A szentély nem maradt kihasználatlan, mert egyházközségi képviselők, a sekrestyében meghúzódni szokott férfiak kapják meg a helyet.

Midőn tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét, ezzel azt is kérem, hogy az ideiglenes engedély véglegzésére [sic!] s ennek megfelelően az oltárok átalakítására tehessek további előterjesztéseket.

Miske, 1965. augusztus 28.

Készséges tisztelettel

Dr. Belon Gellért

* * *

Vonatkozó feljegyzések a Miskei Római Katolikus Plébánia Historia Domusából

1966. február 27.

Minthogy az idei nagybőjt I. vasárnapjától mondható a mise-a három kivételével magyarul, a híveket megtanítottuk. Szívesen tanultak meg minden újítást-, minthogy liturgikus kísérleti helynek is minősültünk.- Kézi misekönyveket vettem, 70 db-ot, a templompénztár terhére, és zsoltártónusban énekeljük a változórészeket is (más az ünnepi dallam, más a ferális ill. a gyászmise dallama).

1966. március 20.

Március 13-tól zsinati hetet tartottunk. Vetítés volt a hét első felében, csütörtök-péntek-szombaton dr. Hegedűs Antal teol. tanár Szegedről tartott zsinati prédikációkat.-

Benyomásom: a zsinat eszméi nem fogják az embereket.

Ekkor hirdetem meg a szentély fölemelését is (addig egy lépcső sem volt, a szembeoltár deszka-állványon volt ideiglenesen). Az oltár alá minden miskei udvarból kértem egy marék földet, hogy szimbolizálja a családok jelenlétét a mindennapi áldozat helyén. Kis tasakokat osztottam ki a képviselők között, akik minden házba kötelesek beadni, megmagyarázni a jelentőségét, s kérni, hogy annak idején a ház lakói adják be, ha akarják a gyűjtő helyre.

1966. május 23.

Ezen a héten emeltük fel a szentélyt. Zetorokkal földet hordattam a templom oldalába, s onnét a hívek közreműködésével feltöltöttük a szentélyt. Megható volt: 80-on felüli öregek és piciny óvodás gyerekek vödörrel, kosarakkal, talicskával hordták a földet, férfiak pedig döngölték –káplánommal együtt kivettük a részünket-, a földet, úgyhogy néhány este után kész lettünk a földmunkával.

1966. május 29.

Pünkösöd napján estére készült el az új szembeoltár. Kollár János helybeli asztalos ajándéka volt a munka (fát magam ajánlottam föl). Szépre sikerült. Azért választottam ilyen alakot, mert a régi stílusú templomok átalakításánál csak a tömeg-hatású oltár fejezi ki az oltár centrális helyzetét – az asztal áttekinthetőségével eltűnik a középpontból véleményem és tapasztalatom szerint.

Ma osztottuk ki a tasakokat, ill. ma kellett a képviselőknek a házakhoz eljuttatni.

1966. június 29.

Elkészült a szentély kövezése, új lépcsők, amit Kiss János helybeli kőfaragó csinált. A régi oltárt szétbontottuk, s előkerült az eredeti koporsó-alakú oltár. Meghagytam, a szentségház úgys ottmarad a régi főoltáron.

◆

Nagybaracska

31/1967. szám.

Tárgy: jelentés a szentmise végzésének módjáról.

Hivatkozási szám: 791/1967.

Főtisztelendő Érseki Hatóság!

Hivatkozással a Főtisztelendő Érseki Hatóságnak 791/1967. sz. a. kelt rendeletére a kérdőpontokra az alábbiakat jelentem: